

UDC 621.397.2

SCOPUS CODE 3302

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2020-2-188-194>

საქართველო-ევროკავშირის ურთიერთობების ტენდენციები და სამომავლო პერსპექტივები

ვახტანგ გვიშიანი პოლიტიკისა და საერთაშორისო ურთიერთობების დეპარტამენტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო, 0160, თბილისი, მ. კოსტავას 77
E-mail: vakhogvishiani@gmail.com

რეცენზენტები:

ხ. ქოქრაშვილი, თსუ-ის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი, ახალი და უახლესი ისტორიის განყოფილების უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი
E-mail: kh.kokrashvili@gmail.com

ზ. კვეტენაძე, სტუ-ის სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტის პროფესორი
E-mail: zurab-kvetenadze@mail.ru

ანოტაცია. 2000-იანი წლების დასაწყისში ევროკავშირის მეხუთე გაფართოებამ ახალი გეოპოლიტიკური რეალობები შექმნა. ყოფილი საბჭოთა კავშირისა და სამხრეთი ხმელთაშუაზღვისპირეთის ქვეყნები გეოგრაფიულად ბევრად უფრო ახლოს აღმოჩნდნენ ევროკავშირთან. შესაბამისად, გაიზარდა მათი ზეგავლენაც ევროკავშირის სტაბილურობასა და უსაფრთხოებაზე. შეიძლება ითქვას, რომ სამეზობლო პოლიტიკის შემოდებით ევროკავშირმა უფრო გამიზნული და ეფექტიანად ოპერირებადი ხედვები და ინსტრუმენტები წარმოადგინა.

საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის პროცესთან ერთად, სტატიაში განხილულია ევროკავშირში ცენტრალური და აღმოსავლეთი ევროპის

ქვეყნების გაწევრიანების პროცესიც. სტატია გვთავაზობს ევროკავშირის გაფართოების მეხუთე ტალღის მონაწილე ქვეყნების მიერ ევროკავშირში გაწევრიანების პროცესის განვლილი გზის ანალიზს. საქართველოს ევროკავშირთან დაახლოების პროცესი, თავისი არსით, უახლოვდება ზემოაღნიშნული ქვეყნების მიერ განვლილი გზის, რეფორმებისა და ტრანსფორმაციის დინამიკას, თუმცა საქართველოსთვის სრული ინსტიტუციური ინტეგრაციის შესაძლებლობა და გაწევრიანება ჯერ კიდევ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო და ევროკავშირის ინტეგრაცია; საქართველოს ევროკავშირში გაერთიანების ტენდენციები და პერსპექტივები; ცენტრალური და აღმოსავლეთი ევროპის ქვეყნები.

შესავალი

სამეზობლო პოლიტიკის განხორციელების ძირითადი მექანიზმები - როგორცაა სამოქმედო გეგმა და პროგრესის შესახებ ანგარიში - პირდაპირ გამოდებულია გაფართოების პროცესში დამკვიდრებული ინსტრუმენტებიდან, რითაც ევროკავშირის ფართო რეგიონული პოლიტიკა ტექნიკურად დაემსგავსა გაფართოების პროცესს. ამ პოლიტიკის მიზანი გახდა მეზობელი ქვეყნების ევროპეიზაცია, ტრანსფორმაცია ისეთი გზით, რომ მათი საკანონმდებლო და ინსტიტუციური გარემო ევროკავშირთან თავსებადი გამხდარიყო. შეიძლება ითქვას, რომ, მიუხედავად სამეზობლო პოლიტიკის გაცხადებული მიზნებისა, გაფართოების პოლიტიკისგან განსხვავებულობისა, მათი არსობრივი მხარე სრულ თანხვედრაშია ერთმანეთთან. შედეგად, სამეზობლო პოლიტიკის იდეალური მიზანი (დიფერენცირების პრინციპის გათვალისწინებით), საერთო რეგიონული ტრანსფორმაციის ფონზე, ამ ჯგუფის ზოგიერთი ქვეყნის ევროკავშირთან მაღალი ხარისხით ფუნქციური ინტეგრაციაა - თავისუფალი სავაჭრო რეჟიმი, ევროკავშირის ბაზარზე 10 ქვეყნისთვის წილის დამკვიდრება, უფრო მაღალი დონის თანამშრომლობა უსაფრთხოების, ენერჯეტიკის, ტრანსპორტის, სოფლის მეურნეობისა და სხვა სექტორებში. 2003-2008 წლებში ევროკავშირის პოლიტიკა ძირითადად სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში ხორციელდებოდა. ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის ერთიან ინსტრუმენტში - (European Neighbourhoods and Partnership Instrument-ENPI) გაერთიანდა ევროკავშირის თითქმის ყველა სახის დახმარების პროგრამა, რომლებიც ფარავდა ყოფილი საბჭოთა კავშირის სივრცესა და სამხრეთი

ხმელთაშუაზღვისპირეთის რეგიონს. თუმცა, მულტინაციონალური და გლობალური ხასიათის პროგრამები და პროექტები მის გარეთ დარჩა. საქართველოს მხრიდან ამ პოლიტიკაში მონაწილეობის სურვილი და ამბიცია თავიდანვე ძალზე მაღალი იყო. საქართველოს ინიციატივებმა და მცდელობებმა მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა სამხრეთ კავკასიის სამივე ქვეყნის კონსოლიდაციასა და მობილიზებაში, რომლის შედეგადაც 2004 წელს საქართველო, აზერბაიჯანი და სომხეთი ასევე შეიყვანეს სამეზობლო პოლიტიკაში. ვარდების რევოლუციის მიერ შექმნილმა მოლოდინებმა ასევე მისცა იმპულსი ამ გადაწყვეტილებას.

ძირითადი ნაწილი

ავვისტოს ომამდე ევროკავშირის საგარეო და უსაფრთხოების ერთიანი პოლიტიკა საქართველოში ძალზე პასიური იყო. კონფლიქტების მოგვარების მიმართულებით მას არ გააჩნდა სერიოზული ამბიციები და მისი პირდაპირი ჩართულობა შეიძლება ძალიან დაბალი მაჩვენებლით დავახასიათოთ. მაგალითად, ევროკავშირი სრულიად უარყოფდა აფხაზეთსა ან ცხინვალის რეგიონში (სამხრეთ ოსეთი) ნებისმიერი სახის სამშვიდობო ოპერაციაში ჩართვის შესაძლებლობას. შეიძლება ითქვას, რომ ავვისტოს ომმა ევროკავშირი გამოაფხიზლა და მკაფიოდ დაანახა მას საქართველოში, და შედეგად, მთელ სამხრეთ კავკასიაში მისი პოზიციების გავლენის მნიშვნელოვნად შესუსტების საფრთხე. ამის დასტურია ანგელა მერკელის მიერ ავვისტოს ომის შემდგომ საქართველოში ჩატარებული ვიზიტის დროს ნათქვამი სიტყვები, რომლებიც ქართულ მედიაში ფართოდ იქნა გაშუქებული,

რომ ის (გერმანია/ევროკავშირი) არ დაუშვებს სამხრეთი კავკასიის ოკუპაციით ევროკავშირისთვის ცენტრალურ აზიაში გასასვლელის ჩაკეტვას. შეიძლება ითქვას, რომ ამ გამოსვლაში გერმანიის კანცლერმა აღიარა ევროპის გეოპოლიტიკური ინტერესები და ამ ინტერესების რუსეთის მიერ შელახვის მცდელობა. როგორც ცნობილია, ამ დრომდე ევროკავშირში გეოპოლიტიკაზე საუბარი არაპოპულარული იყო (გარდა ენერგომომარაგების ალტერნატიული გზებისა). როგორც ჩანს, ამ მომენტში ევროკავშირში გადააფასეს საქართველოს გეოპოლიტიკური მნიშვნელობა ევროპისთვის და ის საფრთხე, რომელსაც რუსეთი უქმნიდა მას. საქართველო რეგიონის მასშტაბით დემოკრატიის გავრცელების პლატფორმად იქცა და ამ ასპარეზის დათმობა უკვე ახლად დაწყებული იდეოლოგიური ომის პირობებში მას აღარ სურდა.

2008 წლის შემდეგ საქართველოსთვის გამოიკვეთა ევროკავშირთან დაახლოების რეალური პერსპექტივა, მათ შორის თავისუფალი სავაჭრო სივრცის, სავიზო რეჟიმის მნიშვნელოვანი გამარტივებისა და ევროკავშირთან ასოცირების მიმართულებით. აღნიშნული საკითხები აღმოსავლეთი პარტნიორობის შესახებ ევროკომისიის პირველივე კომუნიკაციაში [1] აისახა, როგორც ორმხრივი თანამშრომლობის მთავარი ინსტრუმენტები. აგვისტოს ომი აღმოსავლეთი პარტნიორობის ამოქმედების კატალიზატორად მოგვევლინა, რადგანაც სწორედ, როგორც ზემოთ აღინიშნა, 2008 წლის პირველ სექტემბერს საქართველოს საკითხზე შეკრებილმა საგანგებო ევროპულმა საბჭომ გადაწყვეტილებებში მოსთხოვა ევროკომისიას აღმოსავლეთი პარტნიორობის ინიციატივის შესახებ კომუნიკაციის დაჩქარება.

2009 წელს პრეზიდენტის სამიტის გადაწყვეტილებების საფუძველზე ამოქმედდა აღმოსავლეთი პარტნიორობა. აღნიშნული სამიტი ჩატარდა შვედეთისა და პოლონეთის მთავრობების ინიციატივის შედეგად, ევროკომისიის მიერ 2008 წელს ევროპარლამენტისა და ევროსაბჭოსადმი წარდგენილი კომუნიკაციის საფუძველზე. ამ პროგრამამ პარტნიორ ქვეყნებს ასევე შესთავაზა ევროკავშირთან ორმხრივი ურთიერთობების ინსტიტუციური გაღრმავების პერსპექტივა ასოცირების შესახებ შეთანხმებისა და სავიზო დიალოგის სახით.

აღმოსავლეთ პარტნიორობის მრავალმხრივი თანამშრომლობა არ იძლევა იმაზე მეტის საშუალებას, რასაც დღეს ის ემსახურება, ხოლო ორმხრივი ურთიერთობების ფორმატი შემოფარგლულია, ეკონომიკური ინტეგრაციისა და პოლიტიკური ასოცირების მიზნებით.

2014 წლის 28 ივლისს ხელი მოეწერა ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ შეთანხმებას. რა თქმა უნდა, ხელმოწერილ მასშტაბურ დოკუმენტს სოლიდური ისტორიული საფუძველი გააჩნდა. მანამდე არსებული პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შეთანხმებამ კარგი ნიადაგი შექმნა მისთვის, ვინაიდან პრაქტიკულად ყველა იმ სფეროში, რომლებიც ასოცირების შეთანხმებაში ფიგურირებენ, უკვე არსებობდა თანამშრომლობის საკმაოდ წინ წასული ფორმები. მიუხედავად ამისა, ასოცირების შეთანხმება უდიდესი ნაბიჯია საქართველოს ევროპული ინტეგრაციის ისტორიაში. ის ამყარებს ღრმა და ყოვლისმომცველ თავისუფალ სავაჭრო სივრცეს, თავისუფლებს ყველა სახის სატარიფო და არასატარიფო ბარიერების უმრავლესობისგან პრაქტიკულად ყველა სახის საქონელსა და მომსახურებას და,

ამავე დროს, მოითხოვს საქართველოს მარეგულირებელი ჩარჩოს მნიშვნელოვნად დაახლოებას ევროკავშირის *acquis*-თან (*Acquis Communitaire*-ს (*acquis* შემოკლებით უწოდებენ ევროკავშირის ინსტიტუტების მიერ მიღებული ან წევრ სახელმწიფოებს შორის ჰარმონიზებული სამართლებრივი აქტების ერთობლიობას). პოლიტიკური თანამშრომლობის დონე ასევე ძალზე მაღალი სტანდარტით გამოირჩევა. კვლევებით დადასტურებულია, რომ საგარეო, უსაფრთხოებისა და თავდაცვის დარგში თანამშრომლობის დებულებები საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმებაში არანაკლებ მძლავრია, ვიდრე კანდიდატ სახელმწიფოებთან დადებულ ასოცირების შეთანხმებებში, და მრავალი მიმართულებით თანამშრომლობის ასპექტები ბევრად უფრო დეტალურად არის გაწერილი [2].

ასოცირების შესახებ შეთანხმება ასევე ფარავს 22 სფეროში მჭიდრო თანამშრომლობის საკითხებსა და მძლავრ ინსტრუმენტს წარმოადგენს იმისთვის, რომ ქვეყანამ ევროკავშირის ბაზარზე შეღწევიან და დარგობრივი თანამშრომლობის მაღალი დონით მოახდინოს ფუნქციური ინტეგრაცია ევროპულ სტრუქტურებთან და გაზარდოს ევროკავშირთან ეკონომიკური ინტეგრაციის ხარისხი. დამატებით შეიძლება აღვნიშნოთ საქართველოს მიერ ევროკავშირთან ხელმოწერილი „ერთიანი საჰაერო სივრცის შესახებ შეთანხმება“, „გეოგრაფიული ინდიკატორების ურთერთცნობის შესახებ შეთანხმება“, „ჩარჩო შეთანხმება საქართველოს შეიარაღებული ძალების ევროკავშირის სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილეობის შესახებ“ და სხვ.

დაახლოებით სამი წლის განმავლობაში საქართველოს ხელისუფლებამ გაატარა ყველა საჭირო

რეფორმა. ჯამში მიღებული იქნა 60-ზე მეტი საკანონმდებლო ცვლილება და 70-მდე კანონქვემდებარე აქტი, ინსტრუქცია, რეგულაცია, 9 ეროვნული სტრატეგია და მოხდა 7 საერთაშორისო კონვენციის რატიფიცირება [3]. 2017 წლის მარტის ბოლოდან, ყველა საჭირო პროცედურის დასრულების შემდგომ, ქვეყნის მოქალაქეებს მიეცათ ევროკავშირის შენგენის შეთანხმების მონაწილე ქვეყნებში (რომლებსაც უერთდებიან EFTA-ს წევრი ქვეყნები და შვეიცარია) მოკლევადიანი ვიზიტების განხორციელების საშუალება უვიზოდ. ეს შესაძლოა აღქმულ იქნეს, როგორც ერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი საქართველოს ევროკავშირთან დაახლოებისა და სამომავლო ინტეგრაციის გზაზე. ამ მოვლენამ გავლენა იქონია ევროკავშირში საქართველოს ინტეგრაციის პროცესის მიმართ მოსახლეობის მხარდაჭერაზეც.

ინფრასტრუქტურული კავშირები აუცილებელი პირობაა ევროკავშირთან ინტეგრაციისთვის. გაფართოების აღწერილი პროცესები ამ კავშირების ინტენსიური განვითარების ფონზე მიმდინარეობდა/მიმდინარეობს. როგორც ცენტრალური და აღმოსავლეთი ევროპის, ასევე დასავლეთი ბალკანეთის სახელმწიფოებს კარგად განვითარებული სატრანსპორტო და ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურული კავშირები გააჩნდათ ევროკავშირის წევრ ქვეყნებთან, თუმცა უამრავი ძალისხმევა დაიხარჯა და იხარჯება იმისთვის, რომ ეს კავშირები კიდევ უფრო განვითარდეს.

ასოცირების შეთანხმება – გაფართოების ყველა მაგალითი ცხადყოფს, რომ ევროკავშირის წევრობის ძირითადი მოსამზადებელი ინსტრუმენტი ასოცირების შესახებ შეთანხმებაა. კანდიდატი სახელმწიფოების შემთხვევაში ეს შეთანხმებები ადგენს ე.წ.

„ევროპულ პერსპექტივას“ როგორც შეთანხმების რეალიზაციის მიზანს. ამის გარდა, შეთანხმება ქმნის უკვე განსაკუთრებული პოლიტიკური და ეკონომიკური ურთიერთობების ჩარჩოს, რომელიც თანდათანობით კანდიდატი სახელმწიფოს ევროკავშირთან სრულ ფუნქციურ ინტეგრაციას უზრუნველყოფს.

გაწევრიანების პროცესში ძალზე მნიშვნელოვანი ფაქტორია ქვეყნის სტაბილურობა. გაფართოება დასავლეთ ბალკანეთში მხოლოდ მას შემდეგ დაიწყო, რაც კონფლიქტების არგანახლების რეალური საფუძველი გაჩნდა. შემდგომშიც რეგიონული თანამშრომლობის ვალდებულება, რომელიც სტაბილიზაციისა და ასოცირების პროცესის მონაწილე ქვეყნებს დაეკისრათ, პირველ რიგში მშვიდობის მდგრადობის მიზანს ემსახურებოდა.

დასკვნა

ქვეყანას უნდა გააჩნდეს ფუნქციური ინტეგრაციის შესაძლებლობა. გაწევრიანებას წინ უძღვის ფუნქციური ინტეგრაციის ელემენტების განვითარება და ქვეყნის დაახლოება ევროკავშირთან, ვაჭრობის გაღრმავება, ადამიანების კონტაქტები,

ეკონომიკური და დარგობრივი თანამშრომლობა, განათლების სისტემის დაახლოება, სამეცნიერო თანამშრომლობა, ენერგეტიკული ქსელების დაკავშირება, დამაკავშირებელი სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარება და ა.შ. ეს იგულისხმება არა მარტო ევროკავშირთან მიმართებაში, არამედ რეგიონში, მეზობელ ქვეყნებთანაც, მით უმეტეს მათთან, ვინც ევროკავშირში გაწევრიანებისკენ მიისწრაფვის.

ევროკავშირის პროგრამებისა და სააგენტოების მუშაობაში მონაწილეობამ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა კანდიდატი ქვეყნების ფუნქციური ინტეგრაციისათვის.

ასპირანტი სახელმწიფო, ისეთი, როგორც საქართველო, აუცილებლად უნდა ეცადოს, რომ ინტენსიურად გაატაროს საჭირო რეფორმები, თუმცა დიფერენცირებული ინტეგრაციის მოდელი ალბათ შემოიტანს კრიტერიუმების დიფერენცირებულად დაკმაყოფილების წესსაც. ამ შემთხვევაში კი ქვეყანას შეეძლება, პირველ რიგში, იმ კრიტერიუმების დაკმაყოფილებაზე იზრუნოს, რომლებიც მისი ინტეგრაციის მიმდინარე ეტაპისთვისაა აუცილებელი.

ლიტერატურა

1. 'Eastern Partnership', Communication from the Commission to the European Parliament and the Council COM(2008) 823 final, 3 December 2008, 4 p.
2. Gogolashvili, K., European Union-Georgia political association: Scope and ambition. 2014. (in Georgian).
3. Fourth progress report on Georgia's implementation of the action plan on visa liberalisation (VLAP).
4. NDI Poll: Georgians increasingly support EU and Euro-Atlantic aspirations. View Russia as a threat. National Democratic Institute press release. 2017.
5. URL: <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/20631/1/JEP-IMF-WP.pdf>
6. URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2007-0414+0+DOC+XML+V0//EN>
7. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0303&from=EN>
8. URL: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/107589.pdf
9. A secure Europe in a better world—European security strategy. 2003.

10. URL: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm

11. Bucharest Summit Declaration. 2008

UDC 621.397.2

SCOPUS CODE 3302

Georgia – EU relations tendencies and future perspectives

Vakhtang Gvishiani Phd Student of the Faculty of Law and International Relations. Georgian Technical University. Georgia 0160, Tbilisi, M. Kostava 77
E-mail: vakhogvishiani@gmail.com

Reviewers:

Kh. Kokrashvili, Senior Scientific Researcher, Ivane Javakhishvili Institute of History and Ethnology, TSU
E-mail: kh.kokrashvili@gmail.com

Z. Kvetenadze, Prfoessor, Faculty of Law and International Relations, GTU
E-mail: zurab-kvetenadze@mail.ru

Abstract. Along with Georgia's EU integration process, the article also discusses the process of EU integration in the countries of Central and East Europe. The articles also reviews dynamics and tendencies of the countries involved in the fifth wave of EU expansion. The process of further cooperation between EU and Georgia resembles the path many of the fifth wave expansion countries went through. However, there are still significant obstacles Georgia has to overcome to become a member of the EU.

Key words: Georgia-EU integration; Central and Eastern European Countries; tendencies and perspectives of Georgia's EU integration.

UDC 621.397.2
SCOPUS CODE 3302

Тенденции и перспективы развития отношений Грузии и ЕС

Вахтанг Гвишиани Департамент политики и международных отношений, Грузинский технический университет, Грузия, 0160, Тбилиси, ул. М. Костава, 77
E-mail: vakhogvishiani@gmail.com

Рецензенты:

Х. Кокрашвили, старший научный сотрудник отделения новой и новейшей истории Института истории и этнологии им. Иванэ Джавахишвили

E-mail: kh.kokrashvili@gmail.com

З. Кветенадзе, профессор факультета права и международных отношений ГТУ

E-mail: zurab-kvetenadze@mail.ru

Аннотация. В статье рассмотрен процесс интеграции Грузии в Европейский Союз на примере стран Центральной и Восточной Европы. В работе дан анализ нитей, которые прошли эти страны – страны пятой волны. Процесс сближения Грузии и ЕС, по сути, похож на путь, который пройден вышеупомянутыми странами. Однако, несмотря на проведенные реформы и динамику трансформации, вопросы полной институциональной интеграции и членства Грузии в ЕС пока что остаются открытыми.

Ключевые слова: интеграция Грузии и ЕС; тенденции и перспективы интеграции Грузии в ЕС; страны Центральной и Восточной Европы.

განხილვის თარიღი 18.03.2019

შემოსვლის თარიღი 31.03.2019

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 08.07.2020